

הלכות (מגילה ו) חנוכה פרק ג

פרק ג

מצוות חנוכה והלל

מצוות חנוכה

תקנת ומצוות חנוכה

א.
הצרה והנצחון

בבית שני כשמלכו יון

גזרו גזירות על ישראל, וביטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה
ובמצוות,

ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם,

ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטימאו הטהרות,

וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול.

עד שריחם עליהן אלהי אבותינו, והושיעם מידם, וגברו בני חשמונאי
הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם,

והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים עד
החורבן השני:

וכשגברו ישראל על אויביהם, ואיבדום, בחמישה ועשרים בחודש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור:

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחילתן מלילי חמישה ועשרים בכסלו - ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות.

וימים אלו הן הנקראין חנוכה, והן אסורין בספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה:

החייב בהדלקת הנר

כל שחייב בקריאת המגילה, חייב בהדלקת נר חנוכה.

ברכות

בלילה ראשון: המדליק

והמדליק אותה בלילה הראשון מברך שלש ברכות,

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו וציונו להדליק נר שלחננוכה,

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם
בזמן הזה,

ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

המדליק

וכל הרואה אותה מברך שתים, שעשה ניסים ושהחיינו וכו'.

בשאר הלילות: המדליק

ובשאר הלילות

המדליק מברך שתים,

והרואה מברך אחת, שאין מברכין שהחיינו אלא בלילה הראשון:

חובת הלל וברכתה

ה.

כל יום ויום משמזנת הימים האלו גומרין את ההלל.

ומברך לפניו, ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר קידשנו במצוותיו
וציונו לגמור את ההלל, בין יחיד בין ציבור.

ברכה על מצוה מדברי סופרים

על ודאי דרבנן מברכים ולא על הספק

אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליה אשר קידשנו
במצוותיו וציונו, כדרך שמברך על המגילה ועל העירוב, שכל ודאי של
דבריהם מברכין עליו.

אבל דבר שהוא מדבריהם ועיקר עשייתם לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי,
אין מברכין עליו.

ועל יו"ט שני מברכים שלא יזלזלו בו

ולמה מברכין על יום טוב שני, והם לא תיקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא
יזלזלו בו:

ימים שקוראים בהם את ההלל מדרכן

1.

ולא הלל חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא קריאת ההלל לעולם
מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל.

18 ימים

ושמונה עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן את ההלל, ואלו הן:

(8) שמונת ימי החג,

(8) ושמונת ימי חנוכה,

(1) וראשון של פסח,

(1) ויום עצרת.

בר"ה וי"ז

אבל ראש השנה ויום הכיפורים אין בהן הלל, לפי שהן ימי תשובה ויראה
ופחד, לא ימי שמחה יתירה.

פורים

ולא תיקנו הלל בפורים, שקריאת המגילה היא ההלל:

2.

יד"ט שני

מקומות שעושין ימים טובים שני ימים - גומרין את ההלל באחד ועשרים
יום:

(9) בתשעת ימי החג,

(8) ושמונת ימי חנוכה,

(2) ושני ימים של פסח,

(2) ושני ימים של עצרת.

ימים שקוראים את ההלל ממנהג

ראש חדש

אבל בראשי חדשים קריאת ההלל מנהג, ואינה מצוה.

ומנהג זה בציבור.

לפיכך קוראין בדילוג.

ואין מברכין עליו, שאין מברכין על המנהג.

ויחיד לא יקרא כלל. ואם התחיל - ישלים בדילוג, כדרך שקוראים הציבור.

שאר ימי הפסח

וכן בשאר ימי הפסח קוראין בדילוג כראשי חדשים:

אופן הדילוג

ח.

כיצד מדלגין:

מתחילין מתחילת ההלל עד "חלמיש למעינו מים" (תהלים קי"ד:ח'), [מדלג

לא לנו]

ודולג ואומר "י"י זכרנו יברך" וכו' (תהלים קט"ו:י"ב) עד "הללויה"

(תהלים קט"ו:ח'), [אהבתי]

ומדלג ואומר "מה אשיב לי"י" וכו' (תהלים קט"ז:י"ב) עד "הללויה"

(תהלים קט"ז:ט'), [הללו והודו]

ומדלג ואומר "מן המצר קראתי יה" (תהלים קי"ח:ה') עד סוף ההלל.

זה הוא המנהג הפשוט, ויש מדלגין דילוג אחר:

כל היום כשר לקריאת ההלל.

סדר הקריאה: לא למפרע

והקורא הלל למפרע - לא יצא.

שוהה יצא

קרא ושהה וחזר וקרא, אף על פי ששהה כדי לגמור את כולו - יצא.

הפסק: בימים שגומרים בין פרק לפרק, וימים שאין גומרים אפילו באמצע

ימים שגומרים בהן את ההלל - יש לו להפסיק בין פרק לפרק, אבל באמצע הפרק לא יפסיק.

וימים שקוראין בהן בדילוג - אפילו באמצע הפרק פוסק:

סדר אמירת ההלל

ברכה לאחריה

י.

כל יום שגומרים בו את ההלל - מברך לפניו,

ומקום שנהגו לברך אחריו - מברך.

כיצד מברך,

יהללוך י"י אלהינו כל מעשיך,

וחסידיך וצדיקים עושי רצונך,

וכל עמך בית ישראל ברינה יודו לשמך,

כי אתה י"י, לך טוב להודות ולשמך נעים לזמר,

ומעולם ועד עולם אתה האל,

ברוך אתה י"י האל המלך המשובח המפואר חי וקיים תמיד ימלוך
לעולם ועד:

כפילות

יא.

יש מקומות שנהגו לכפול מ"אודך כי עניתני" עד סוף ההלל - כופלין כל
דבר ודבר שני פעמים.

ומקום שנהגו לכפול - יכפול, ומקום שנהגו שלא לכפול - אין כופלין:

סדר קירוי הלל

יב.

עניית הללויה אחר כל קטע

מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים כך היה,

אחר שמברך גדול שמקרא את ההלל,

מתחיל ואומר, הללויה, וכל העם עונין, הללויה,

וחוזר ואומר, הללו עבדי י"י, וכל העם עונין, הללויה,

וחוזר ואומר, הללו את שם י"י, וכל העם עונין, הללויה,

וחוזר ואומר, יהי שם י"י מבורך מעתה ועד עולם, וכל העם עונין, הללויה.

וכן על כל דבר ודבר,

עד שנמצאו עונין בכל ההלל הללויה מאה ושלוש ועשרים (123) פעמים, סימן

להן שנותיו של אהרן:

יג.

חזרת ראש כל פרק

וכן, כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק, הם חוזרין ואומרין מה שאמר.

כיצד, כשהוא אומר "בצאת ישראל ממצרים", כל העם חוזרין ואומרין
"בצאת ישראל ממצרים",

והקורא אומר "בית יעקב מעם לועז", וכל העם עונין, הללויה,
עד שיאמר "אהבתי כי ישמע י"י את קולי תחנוני", כל העם חוזרין ואומרין
"אהבתי כי ישמע י"י וכו',
וכן כשיאמר הקורא "הללו את י"י כל גויים", כל העם חוזרין ואומרין "הללו
את י"י כל גויים":

י"ד.

חזרת אנא ה'

הקורא אומר "אנא י"י הושיעה נא", והן עונין "אנא י"י הושיעה נא", אף על
פי שאינו ראש פרק.

הוא אומר "אנא י"י הצליחה נא", והן עונין "אנא י"י הצליחה נא".

ברוך הבא

הוא אומר "ברוך הבא" וכל העם אומרים "בשם י"י".

אם המקרא קטן

ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה - עונה אחריהן מה שהן
אומרין מלה מלה בכל ההלל.

הנהגת המנהג

זה הוא המנהג הראשון, ובו ראוי לילך.

אבל בזמנים אלו ראיתי בכל המקומות מנהגות משונות בקריאתו ובעניית
העם, ואין אחד מהם דומה לאחר: